

In de aflevering van September 1948 van het maandblad „HISTORIA” plaatste ik een artikel over haard- en kachelplaten. Ik verwees daarin naar een artikel door Dr. JAN KALF in 1906 gepubliceerd in het maandblad „HET HUIS OUD EN NIEUW” en naar een dito van B. STOLK in het weekblad „BUITEN” van 5 December 1908. Beide tijdschriften zijn opgeheven. Verdere publicaties over dit onderwerp in onze taal zijn mij niet bekend.

De literatuur over dit onderwerp is hoofdzakelijk verschenen in Duitsland en Oostenrijk waar ook de overgrote meerderheid der haard- en kachelplaten zijn gegoten, o.a. in de EIFEL, de ELZAS, HESSEN-NASSAU, WESTERWALD, SAUERLAND, de HONDSRUG, het MOEZELDAL, LOTHARINGEN, SCHWABEN, FRANKEN, SAKSEN, TIROL, KARINTHIE. Daarnaast komen in aanmerking: het land van LUIK, de ARDENNEN en LUXEMBURG, in en in de omgeving van BELGIE, BRETAGNE in FRANKRIJK, SUSSEX in ENGLAND en NÖRRKÖPING in ZWEDEN. Vooral uit DUITSLAND, maar ook uit BELGIE en ZWEDEN zijn in de 17e eeuw en 18e eeuw gegoten platen in ons land ingevoerd.

In deze zelfde eeuwen zijn ook haardplaten in NEDERLAND gegoten. Ze onderscheiden zich door hun vorm, die van onder vierkant, van boven driehoekig is, aldaar — aan de top dus — meestal versierd door een paar dolphijnen. Deze Hollandse platen hebben in het middenveld meest voorstellingen uit de Vaderlandse Cultuur en Geschiedenis als: de Hollandse Maagd, de Hollandse Leeuw in een tuin o.a. met het jaartal 1606, 't wapen van Amsterdam, het wapen van Friesland, de zeeheld MAARTEN HARPERTSZOON TROMP als NEPTUNUS, de door de verovering van de zilvervloot zo populaire PIET HEIN, omgeven door de

zeven wapens van de oorlogsschepen van zijn smaldeel.

Deze beide laatste platen zijn gevormd naar 17de eeuwse kopergravures.

Archief-onderzoek zal moeten uitmaken in welke steden de Hollandse ijzergieterijen gevestigd waren. Ik heb gewaagd te veronderstellen, dat in de 17e en 18e eeuw een dergelijke gieterij in Winschoten gevestigd was, naar aanleiding van een gegoten plaatje, met een smidse, kanonnen en kogels, dat ik eens uit Winschoten verwierf. Het zou mogelijk zijn, daar ik op gegoten ijzeren bruggen wel eens het adres gelezen heb van een Winschoter ijzergieterij in de 19e eeuw. Ook in Deventer, Zwolle en Zutphen waren van ouds ijzergieterijen gevestigd.

In het Museum te Dordrecht wordt een houten model voor een haardplaat bewaard. Kan dit een bewijs zijn dat daar of in die omgeving een gieterij van haardplaten is geweest?

Bij dit artikel wordt afgebeeld een kachelplaat uit mijn Museum in het Prinsessehof te Leeuwarden. Ik kocht deze plaat het vorige jaar bij een antiquair te Zwolle, die opgaf de plaat in Twente te hebben gekocht.

Het opschrift luidt: „HISTORIA VON DER HOCHZEIT ZU CANA IN GALILEA”. Hier gebeurt het wonder, dat de 6 kruiken met water in wijn veranderden ten behoeve van de bruidloftsgasten. Op de plaat komt het monogram voor, dat aan VIRGIL SOLIS (Neurenberg) 1514—1562) wordt toegeschreven. Achter de tafel zit het bruidspaar, Maria en Jezus, die beiden in de tekst in het evangelie van Johannes, hoofdstuk 2, genoemd worden. Ze zijn beiden te herkennen aan het heilichheidsteken — de nimbus — achter hun hoofd.

Virgil Solis zal de gravure, waarnaar de plaat gevormd is, gemaakt hebben. NAGLER noemt „die Hochzeit zu

Canan in de serie houtsneden van dezen graveur getiteld: „Das Symbolum der Heyligen Apostel, ausgelegt durch D. MAR. Luth 1558." Virgil Solis was blijkbaar, evenals vele andere Duitse Kunstnijveren in de zestiende eeuw, Lutheraan.

In de Slotkapel van het kasteel te Schmalkalden in Thüringen staat een kachel waarin een geheel gelijke plaat het front vormt. Het enige verschil met die in het Prinsessehof is, dat het monogram V.S. niet op die te Schmalkalden voorkomt. Deze kachel is afgebeeld in „Die Kunst der Ofenplatten", waarin de grote verzameling van de „Verein Deutscher Eisenhüttenleute in Düsseldorf" wordt beschreven en afgebeeld. (1928). De schrijver, Dr. ALBRECHT KIPPENBERGER schrijft deze plaat op grond van zijn stijl toe aan de gieter PHILIPP SOLDAN te Frankenburg in Hessen.

In mijn artikel in *Historia* worden Gotische en vroeg Renaissance haardplaten uit Duitsland en België en Nederlandse haardplaten, die zich in het Prinsessehof te Leeuwarden bevinden, afgebeeld.

NANNE OTTEMA.

DE GROTE HEREN TWISTEN . . .

19 July 1709 is een doode van buyten hier gebragt en zonder kerkebaar en touwen, met planken of stokken na 't graff gedragen en met schipperstouwen in 't graff geset. Eenige weecken te voren hebbe ik aan de ooster kerke deursring een dun touw en aan de toorns deursring een roede gevonden.

Godt bewaar ons in zulke troebele tijden. Nu en voor een wijle tijdt zijn er veel playdoyen op de Rjyp; soo wel voor den Hoov als voor 't Nedergeregt. De Eyckenboomen waagen tegenwoordig tegen malkander aan met kragt: soo dat het nu een dangereuse tijdt is. N.B. Op Dronrijp zijn te veel Eyckenboomen voor een Schoolmeester. De st . . . potten hebben ook schrikkelijk (voor een wijle tijdt) gerigneert bij de brugge (vuilligheden tijt!)

(Dronrijps Memoriael)

Didaskalia

De Heer P. Polter Hzn., te Winschoten, was zo vriendelijk ons een bosje pionten te zenden, dat hij in een oude boedel vond.

Voor de nieuwe abonné's herhalen we hier, wat de Heer P. zelve over deze pionten schreef. *Hobby* no. 8, 1948.

Inderdaad hadden wij in 't Groningerland „pionten". Ik heb ze zelf in de vacantie als jongen gesneden in 't veen. Leurders liepen bij de weg met „pionten" voor een dubbeltje per bosje. De tegeltekening lijkt me voor pionten iets te groot. Ik bedoel hiermede de verhouding, want pionten waren ongeveer 40—50 cm lang.

Met deze zending geeft de inzender meteen toe, dat hij ongelijk had, wat de lengte van de pionten betreft. Ze zijn n.l. met de pluimen 1 m lang, wat klopt met de tegelafbeelding.

CONTACT

Verzamelaar van antiek Delfts aarde-werk zoekt contact met beginnende en gevorderde verzamelaars van oud-Delfts. Adhaesiebetuigingen voor clubvorming aan: M. J. W. Hardijzer, Pieter de Hoochstraat 69, A'dam-Z., tel. 97600.